

Олексій Кресін

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права,
керівник Центру порівняльного правознавства
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4016-6596>
okresin@gmail.com

DOI: 10.33498/Юшп-2024-01-013

УДК 341.1+341.3

ПРАВОВІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ “ЄДНАННЯ ЗАРАДИ МИРУ” ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті комплексно проаналізовано механізм “Єднання заради миру”, який сформулювала й ухвалила Генеральна Асамблея Організації Об’єднаних Націй (ГА ООН) у результаті пошуку виходу із ситуації, коли Рада Безпеки (РБ) як орган, на який Статутом ООН покладено основну відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, не спроможна виконати свої обов’язки через використання однією з держав – постійних членів цього органу свого права вето. Приділено увагу розвитку цього механізму протягом останніх років і його використанню для ухвалення комплексу резолюцій у відповідь на агресію Російської Федерації (РФ) проти України. Автор доходить висновку, що резолюція 1950 р. “Єднання заради миру” стала концентрованим виразом розуміння державами-членами широкої компетенції ГА ООН. Не порушуючи статутних рекомендаційних повноважень цього органу, вона створила нові механізми для їх реалізації. Насамперед це стосується оперативності скликання сесій і спрощеного порядку підготовки питань до розгляду ГА, а також не лише уповноваження, а й безпосередньої координації нею колективних дій держав-членів у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки. ГА ООН легітимно взяла на себе вирішення питань щодо агресії РФ в Україні, хоча й за допомогою більш обмежених, ніж у РБ, засобів. Звернення до механізму “Єднання заради миру” також залишається символічним, а резолюціям, ухваленим у його рамках, держави продовжують надавати особливого значення – як остаточним рішенням найбільш складних і суперечливих питань від імені ООН як організації, а не її окремого органу.

Ключові слова: міжнародні організації; акти міжнародних організацій; право міжнародних організацій; міжнародний мир і безпека; агресія Російської Федерації проти України.

Необхідність консолідації міжнародної підтримки України в її визвольній війні проти Російської Федерації (далі – РФ), відновлення територіальної цілісності нашої держави, притягнення РФ, її політичного і військового керівництва, виконавців воєнних злочинів до відповідальності, встановлення справедливого миру, забезпечення компенсацій за шкоду будь-якого характеру, спричинену агресією РФ – всі ці надважкі завдання зумовлюють високий інтерес юристів, дипломатів, представників усіх гілок влади

© Олексій Кресін, 2024

і суспільства загалом до правових засад і практики діяльності міжнародних організацій.

Одними з нормативних інструментів, які перебувають у фокусі уваги, є резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (далі – ГА ООН). На жаль, ці акти, які постійно згадують політики і журналісти, не привернули належної уваги українських юристів. Наприклад, бібліографія публікацій із міжнародного права за 2022 р. не містить жодної спеціальної наукової праці, присвяченої значенню резолюцій ГА ООН¹. Нам вдалося знайти лише кілька свіжих статей, але всі вони мають короткий і доволі загальний характер². Можемо припустити, що причини ігнорування резолюцій ГА ООН мають насамперед політичний характер – від поширених утопічних уявлень у суспільстві про роль і можливості міжнародних організацій до частково збережених ідеологічних настанов радянської доктрини міжнародного права у середовищі юристів. У нас немає змоги розвинути ці роздуми в статті.

Метою дослідження є комплексний аналіз механізму “Єднання заради миру”, який було сформульовано й ухвалено ГА ООН у результаті пошуку виходу з ситуації, коли Рада Безпеки ООН (далі – РБ ООН) як орган, на який Статутом ООН покладено основну відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, не спроможна виконати свої обов'язки через використання однією з держав – постійних членів цього органу свого права вето.

*Історія і правові засади механізму “Єднання заради миру”*³. Можливо, резолюція 377 (V) “Єднання заради миру” від 3 листопада 1950 р. стала одним із найважливіших і водночас найбільш критикованих актів ГА, в якому тлумачилися і уточнювалися її повноваження. Вона здобула дуже переконливу підтримку під час голосування: 52 голоси “за”, 5 – “проти” Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) та його союзники, 2 держави утрималися від голосування (Аргентина й Індія).

У резолюції підтверджувалася основна відповідальність РБ ООН за підтримання міжнародного миру та безпеки, але вказувалося, що ‘нездатність Ради Безпеки виконати свої обов'язки від імені всіх держав-членів <...> не звільняє держави-члени від їх зобов'язань чи Об'єднані Нації від їх від-

¹ Див.: Васильєва Н, Гула І, Данік Д, Іванкович М, Курочка С (укладачі) в Вибрана бібліографія з міжнародного права за 2022 рік (2022) 4 Український часопис міжнародного права 123–59.

² Рабінович П, ‘Діяльність Організації Об'єднаних Націй у протидії військовій агресії Російської Федерації проти України’ в *Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану: мат-ли наук. семінару* (Ковалів М, Гаврильців М, Лепіш Н упоряд, ЛьвДУВС 2022); Реньов Є, ‘Щодо деяких аспектів діяльності ООН в контексті підтримки суверенітету та територіальної цілісності України’ (2022) 5 *Juris Europensis Scientia* 44–8; Тодоров І, Тодорова Н, ‘ООН у протидії російській агресії в Україні’ [2023] 1 (30) *Геополітика України: історія і сучасність* 32–43; Тимчук О, ‘Реакція Генеральної Асамблеї ООН на російське вторгнення в Україну’ в *Актуальні проблеми та перспективи розвитку юридичної науки, освіти та технологій у XXI столітті в дослідженнях молодих учених: збірник матеріалів доповідей учасників всеукраїнської науково-практичної конференції* (2023) 30–4 та ін.

³ Див. докладніше: Кресін О, ‘Характер повноважень та актів Генеральної Асамблеї ООН: статутні положення та еволюція їх тлумачення’ (2022) 7 *Право України* 112–26.

повідальності згідно із Статутом ООН підтримувати міжнародний мир та безпеку’.

При цьому наголошувалося на існуванні статутних повноважень ГА ООН у цій сфері, реалізація яких має здійснюватися навіть в умовах нездатності РБ ООН виконати пов’язані з ними дії. Зокрема, ГА ООН має повноваження: спостерігати за ситуацією, встановлювати факти, викривати агресорів, рекомендувати державам-членам невідкладні колективні заходи, включно із санкціонуванням використання колективних збройних сил. При цьому йшлося не лише про встановлення фактів, а й про їх правову кваліфікацію (зокрема, щодо акту агресії). У тексті “рекомендації Ради Безпеки чи Генеральної Асамблеї” у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки та необхідність їх імплементації державами-членами фактично зрівнюються між собою, а надання державами своїх військових контингентів для операцій за кордоном згідно з цими резолюціями визначається як реалізація права на індивідуальну або колективну самооборону.

Резолюція суттєво змінювала Регламент ГА ООН. У ній проголошувалося, що у випадку нездатності РБ виконати свої обов’язки у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки внаслідок неможливості досягнення однаковості постійних членів РБ ООН ГА ООН має повноваження негайно розглянути відповідне питання з метою ухвалити рекомендації державам-членам щодо перелічених колективних заходів. Для розгляду такого питання передбачалися розгляд на звичайній сесії або скликання надзвичайної спеціальної сесії ГА ООН протягом 24 годин. Запит щодо останньої міг бути поданий РБ ООН (кваліфікованою більшістю голосів) або згідно з вимогою будь-якої держави, підтриманою рішенням простої більшості держав-членів, висловленим під час голосування у Тимчасовому (міжсесійному) комітеті ГА ООН чи іншим чином. Порядок денний такої сесії не розглядається попередньо в жодному з комітетів ГА ООН і може доповнюватися відповідно до рішення двох третин держав-членів, які були присутні й взяли участь у голосуванні.

Згідно з резолюцією було засновано постійну Комісію спостереження за дотриманням миру як об’єднання визначених у цьому акті держав, які здатні здійснювати спостереження за ситуацією на будь-якій території, де наявна “міжнародна напруга”, продовження якої може загрожувати міжнародному миру і безпеці, та готові за рішенням ГА ООН і за запрошенням чи згодою приймаючої держави направляти до неї свої війська в умовах загрози міжнародному миру та безпеці (за умови нездатності РБ ООН ухвалити відповідне рішення), що мали виконувати свої завдання як підрозділи ООН. Рішення щодо використання ресурсів Комісії має ухвалюватися кваліфікованою більшістю в дві третини держав-членів, які присутні й голосують. Право на використання сил Комісії надавалося також РБ ООН у межах його повноважень у цій сфері. Усім урядам держав рекомендувалося допомагати Комісії та співпрацювати з нею, створити для цього постійні військові контингенти швидкого реагування. Також було засновано Комітет із колективних заходів, який складався з представників визначених у резолюції держав.

Він мав отримувати інформацію про готові до використання національні військові контингенти й створити базу військових експертів⁴.

Передбачені у резолюції зміни щодо процедур роботи ГА ООН того ж року було закріплено у статтях 8, 9, 10, 16, 19, 65 Регламенту цього органу⁵. Це, разом із практикою Міжнародного Суду ООН (яка підтвердила повноваження ГА), позбавило критику, спрямовану проти “Єднання заради миру”, будь-якого нормативного значення.

Очевидно, що резолюція “Єднання заради миру” має розумітися в контексті. Зокрема, як зазначають Ж. Красно і М. Дас, положення резолюції 1950 р. мають розглядатися у контексті дискусій під час розроблення Статуту ООН: норма щодо одностайності голосування у РБ ООН (з відповідним і безпосередньо названим правом вето) була сприйнята іншими державами лише разом із проголошенням права ГА ООН обговорювати будь-яке питання й ухвалювати рекомендації щодо нього, якщо воно у цей час не перебуває на розгляді РБ ООН (до речі, проти ухвалення цієї норми тоді виступав СРСР та наполіг на її максимальному пом’якшенні)⁶. Зрозуміло, що це суттєво уточнює уявлення про значення таких рекомендацій. Так само важливо, що механізм обходу вето Ради Безпеки було апробовано в ГА ООН ще до “Єднання заради миру”. У 1947 р. так було ухвалено рішення щодо заснування спостережної місії ООН на Балканах, а для уможливлення цього відповідне питання було попередньо зняте з розгляду РБ ООН. Спостережна місія працювала у 1947–1951 рр. і звітувала перед ГА ООН⁷.

Механізм, передбачений резолюцією “Єднання заради миру”, було вперше застосовано у 1951 р. РБ ООН після невдалого голосування щодо резолюції про агресію невизнаної Кореїської Народно-Демократичної Республіки (далі – КНДР), а насправді з боку Китайської Народної Республіки (далі – КНР), проти Республіки Корея процедурним рішенням зняла питання зі свого розгляду, а ГА ООН ухвалила резолюцію 498 (V), що містила засудження агресії та заклик до країн-членів протидіяти їй, підтримати військові дії ООН у Кореї для відбиття агресії КНР, а до Комітету з колективних заходів – визначити можливі заходи й доповісти про це ГА ООН⁸. Питання примусових заходів, включно із застосуванням колективних збройних сил, а також економічними санкціями і запобіганням їх порушенню іншими дер-

⁴ Uniting for Peace. 377 A (V). November 3, 1950 <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/059/75/PDF/NR005975.pdf?OpenElement>> (accessed: 14.01.2024).

⁵ Rules of Procedure of the General Assembly (embodying amendments and additions adopted by the General Assembly up to and including its seventy-fifth session). A/520/Rev*. New York: United Nations, 2022 <https://www.un.org/en/ga/about/ropga/pdf/A_520_Rev.20.pdf> (accessed: 14.01.2024).

⁶ Krasno J, Das M, ‘The Uniting for Peace resolution and other ways of circumventing the authority of the Security Council’ v B Cronin, I Hurd (ed), *The UN Security Council and the Politics of International Authority* (Routledge 2008) 176.

⁷ Ibid 177–8.

⁸ Intervention of the Central People’s Government of the People’s Republic of China in Korea. Resolution 498 (5) adopted by the General Assembly. 1 February 1951 <<https://digitallibrary.un.org/record/211029?ln=en>> (accessed: 14.01.2024); Scharf M, ‘Power Shift: The Return of the Uniting for Peace Resolution’ (2023) 55 Case Western Reserve Journal of International Law 7.

жавами тощо, розглядалося і в наступних резолюціях ГА ООН щодо протидії агресії проти Республіки Корея⁹.

У 1956 р. у відповідь на “Суецьку кризу” і вторгнення Ізраїлю, Франції та Великої Британії до Єгипту ГА ООН авторизувала розгортання першої військової спостережної миротворчої місії. Того ж року ГА ООН ухвалила резолюцію із закликом до СРСР припинити окупацію Угорщини. У 1958 р. резолюцією ГА ООН було створено спостережну місію на кордоні Лівану та Сирії. У 1960 р. так само було розпочато миротворчу операцію в Конго. У 1967 р. дебати в рамках цього механізму привели до припинення вогню на Близькому Сході. У 1971 р. ГА ООН вирішувала питання конфлікту в Східному Пакистані (нині Бангладеш), у 1980 р. – радянського вторгнення до Афганістану, у 1980–1982 рр. – вторгнення Ізраїлю до Лівану, у 1981 р. – санкцій проти Південної Африки за триваючу окупацію Намібії, у 1983 р. – вторгнення групи держав до Гренади, у 1989 р. – інтервенції США до Панами. У 1997–2003 рр. було продовжено спеціальну надзвичайну сесію щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту, але якогось рішення досягти не вдалося (окрім звернення за консультативним висновком до Міжнародного Суду ООН)¹⁰.

Загалом запропоновані у резолюції “Єднання заради миру” механізми, й зокрема ухвалення рішень щодо підтримання міжнародного миру і безпеки кваліфіковано більшістю на спеціальних надзвичайних сесіях, до 2022 р. були реалізовані 15 разів. У 7 випадках питання на розгляд ГА ООН безпосередньо передавалися РБ ООН, в 1 випадку вона знімала питання із свого порядку денного, відкриваючи шлях для застосування механізму “Єднання заради миру”. Водночас у 7 випадках механізм було застосовано за зверненням держав-членів без відповідних рішень РБ ООН: у 4 випадках – із безпосереднім посиланням на резолюцію 1950 р. і в 3 випадках – через інтерпретацію ст. 11 Статуту ООН або ст. 15 Регламенту ГА ООН¹¹. Додамо, що більшість випадків застосування механізму були пов’язані із застосуванням СРСР свого права вето при голосуванні в РБ ООН¹². Передбачена у резолюції 1950 р. Комісія спостереження за дотриманням миру існувала до 1960-х років¹³.

Відносно свіжим фактом застосування суті механізму “Єднання заради миру”, хоч і без посилання на нього, можна вважати створення Міжнародного, безстороннього та незалежного механізму щодо сприяння розслідуванню й покаранню осіб, відповідальних за найбільш серйозні злочини згідно з міжнародним правом, вчинені в Сирійській Арабській Республіці, почина-

⁹ Див. напр.: Additional measures to be employed to meet the aggression in Korea. Resolution 500 (5) adopted by the General Assembly. 18 May 1951 <<https://digitallibrary.un.org/record/211030?ln=en>> (accessed: 14.01.2024).

¹⁰ Krasno, Das (n 6) 182–6, 189.

¹¹ Ibid 193–195.

¹² Security Council Deadlocks and Uniting for Peace: An Abridged History (Security Council Report, October 2013) <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Security_Council_Deadlocks_and_Uniting_for_Peace.pdf> (accessed: 14.01.2024).

¹³ Tomuschat C, Uniting for Peace. General Assembly resolution 377 (V). Introductory Note <<https://legal.un.org/avl/ha/ufp/ufp.html>> (accessed: 14.01.2024).

ючи з 2011 р., резолюцією ГА ООН 71/248 від 21 грудня 2016 р.¹⁴. Але безпосередня реалізація механізму “Єднання заради миру” в резолюції ГА ООН, та ще й згідно з рішенням РБ ООН, вперше з часів холодної війни відбулася у контексті повномасштабної агресії РФ проти України.

Зміст частини положень резолюції 377 (V) нині значною мірою підтверджений, трансформований або нівельований рішеннями і консультативними висновками Міжнародного Суду ООН, хоча безпосередньо текст резолюції Суд не розглядав. У консультативному висновку *Certain Expenses of the United Nations* 1962 р. Суд заперечив, що резолюції ГА ООН у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки є суто рекомендаційними і не накладають обов’язків на держави-членів. На думку Суду, основні повноваження РБ ООН у цій сфері не є виключними й покладені на цей орган саме для забезпечення швидких і ефективних дій, насамперед примусових дій:

Водночас Статут дає цілком чітке розуміння того, що Генеральна Асамблея також займається міжнародним миром і безпекою. <...> Слово “заходи” передбачає певний вид дії, і єдині обмеження, накладені на Генеральну Асамблею в статті 14, викладені у статті 12, а саме те, що Асамблея не повинна рекомендувати заходи у той час, коли той самий предмет розглядає Рада Безпеки, якщо Рада не просить зробити це. Тому хоча саме Рада Безпеки може ексклюзивно призначити примусові дії, [але] функції та повноваження, покладені Статутом на Генеральну Асамблею, не обмежуються дискусією, роздумами, ініціюванням досліджень та творенням рекомендацій; вони не є суто повчальними¹⁵.

Зокрема, повноваження ГА ООН щодо припинення здійснення прав і привілеїв держави-члена та виключення держави-члена з ООН, які здійснюються у співпраці з РБ ООН, Суд кваліфікував як такі, що “безпосередньо належать до превентивних чи примусових заходів”. Крім того, через рекомендацій державам та РБ ООН ГА ООН має повноваження організовувати миротворчі операції на вимогу чи за згоди відповідної держави, адже це є заходами, а не примусовими діями згідно з розділом VII, що перебувають у компетенції РБ¹⁶.

Не менш важливим є й інше положення, яке Міжнародний Суд сформулював у цьому консультативному висновку. Жодний орган ООН не наділений повноваженнями надавати остаточну інтерпретацію Статуту цієї організації, включно з уточненням співвідношення повноважень ГА ООН та РБ ООН. Тому загальним підходом до розуміння законності дій цих органів є відповідність дій цілям організації. Якщо це так, то дії органу слід розглядати як рішення всієї організації: ‘коли Організація вживає заходів, які виправдовують твердження, що вони були доцільними для виконання однієї

¹⁴ International, Impartial and Independent Mechanism to Assist in the Investigation and Prosecution of Persons Responsible for the Most Serious Crimes under International Law Committed in the Syrian Arab Republic since March 2011. Resolution 71/248 adopted by the General Assembly on 21 December 2016 <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/462/01/PDF/N1646201.pdf?OpenElement>> (accessed: 14.01.2024).

¹⁵ *Certain Expenses of the United Nations* (Article 17, paragraph 2, of the Charter). Advisory opinion of 20 July 1962. International Court of Justice <<https://www.icj-cij.org/case/49>> (accessed: 14.01.2024).

¹⁶ Ibid.

із заявлених цілей Організації Об’єднаних Націй, презумпцією є те, що такі дії не виходять за межі повноважень Організації¹⁷.

Також у консультативному висновку *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory* 2004 р. Міжнародний Суд ООН підтвердив раніше висловлену позицію: повноваження РБ ООН у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки є хоча й основними, але не ексклюзивними. При розгляді співвідношення повноважень РБ ООН та ГА ООН Суд виходив не лише з положень Статуту ООН і своїх попередніх рішень, а й із практики, що склалася в ООН, зокрема з практики свідомого зняття РБ ООН зі свого порядку денного певних питань для уможливлення їх розгляду ГА ООН. Також Суд вказав на розвиток цієї практики і тлумачення положень Статуту ООН, результатом чого є можливість розгляду й ухвалення резолюцій ГА ООН навіть щодо питань, що у цей час перебувають на розгляді у РБ ООН. Підставою для цього є розгляд РБ ООН певних ситуацій з погляду міжнародного миру і безпеки, а ГА ООН – ширше, з урахуванням їхніх гуманітарних, соціальних та економічних аспектів. Суд вказав, що розвиток такої практики не суперечить Статуту ООН¹⁸. Отже, як зазначає К. Томушчат, у цьому консультативному висновку Міжнародного Суду ООН визнав, що заборона паралельного розгляду питань у РБ ООН і ГА ООН, передбачена Статутом ООН, була змінена практикою¹⁹.

Важливою і навіть знаковою в еволюції розуміння повноважень ГА ООН у контексті механізму “Єднання заради миру” є її резолюція “Постійні повноваження Генеральної Асамблеї щодо проведення дебатів у випадку застосування вето в Раді Безпеки” від 26 квітня 2022 р. А. Петерс безумовно пов’язує її появу з реакцією держав-членів ООН на агресію РФ проти України²⁰. У резолюції наголошується, що основну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки на РБ ООН поклали держави-члени, і ця місія здійснюється від їхнього імені (однозначний натяк на те, що всіх їх представлено лише у ГА ООН). Підкреслюється, що при цьому ГА ООН не втратила компетенцію в цій сфері, а також вказується на те, що наявні склад РБ ООН і порядок ухвалення рішень у ній вимагають змін, піддаються сумніву навіть у рішеннях самої РБ (згадано рішення 62/557 від 15 вересня 2008 р.²¹). На підставі всього переліченого голову ГА ООН зобов’язано скликати “офіційне зібрання”²² Асамблеї протягом десяти робочих днів після кожного випадку застосування вето одним чи кількома постійними членами РБ – з метою розгляду ситуації,

¹⁷ Certain Expenses of the United Nations. Advisory opinion of 20 July 1962 (n 15).

¹⁸ Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory. Advisory opinion of 9 July 2004. International Court of Justice <<https://www.icj-cij.org/case/131>> (accessed: 14.01.2024).

¹⁹ Tomuschat (n 13).

²⁰ Peters A, ‘The War in Ukraine and the Curtailment of the Veto in the Security Council’ [2023] 5 (1) *La Revue Européenne du Droit*. 87–93.

²¹ Question of equitable representation on and increase in the membership of the Security Council and related matters. Decision A/DEC/62/557 adopted by UN Security Council adopted at 122nd plenary meeting. 15 September 2008 <<https://digitallibrary.un.org/record/3878535?ln=en>> (accessed: 14.01.2024).

²² Цей термін “a formal meeting” відсутній у Регламенті ГА ООН, де передбачено публічні та приватні пленарні та комітетські зібрання цього органу (статті 60, 61) у формах регулярних і спеціальних сесій, включно з надзвичайними спеціальними сесіями (статті 1–11, 63 та ін.). Див.: Rules of Procedure of the General Assembly (n 5).

на рішення щодо якої було накладене це вето – якщо ГА вже не скликано на надзвичайну спеціальну сесію щодо цієї ситуації. Під час такого “офіційного зібрання” перші виступи передбачено для держав – постійних членів РБ ООН, які застосували вето. РБ ООН пропонується представити до ГА ООН за три дні до її “офіційного зібрання” спеціальну доповідь щодо випадку застосування вето²³. На основі цієї резолюції у квітні 2023 р. у ГА ООН відбулося перше обговорення принципів застосування права вето в РБ ООН, яке відобразило повну підтримку резолюції практично всіма державами-членами, що висловили свою позицію (окрім Сирії), включно із США, Францією і Великою Британією. При цьому значна кількість країн висловилися за подальше обмеження права вето та вказали на його застарілість і невідповідність принципу суверенної рівності держав²⁴.

*Осмислення механізму “Єднання заради миру” в доктрині міжнародного права*²⁵. Питанню про особливості характеру резолюцій ГА ООН, ухвалених у рамках цього механізму, присвячено небагато доктринальних праць. Загалом у наявних публікаціях можна умовно виокремити три погляди: 1) оптимістичний – правомірність заміщення рішень РБ ООН резолюціями ГА ООН внаслідок делегування повноважень або розвитку інституційної практики ООН; 2) диференційований – правомірність і значення резолюцій ГА ООН залежать від передання на її розгляд питань ГА ООН, але в будь-якому випадку ці резолюції не можуть узурпувати статутні повноваження РБ ООН; 3) скептичний – механізм “Єднання заради миру” не має жодної доданої вартості й не надає якогось особливого значення резолюціям ГА ООН, ухваленим у його межах.

“Оптимісти” Ж. Красно і М. Дас пропонують бачення механізму “Єднання заради миру” як інструмента тимчасового делегування повноважень РБ ООН ГА ООН. І цей механізм є винятком, який не суперечить, а утверджує повноваження РБ ООН. При цьому дослідники визнають, що резолюції ГА ООН, ухвалені в такий спосіб, усе одно не мають юридично обов’язкового характеру. Щоправда, на їхню думку, разом з останнім неуспішним досвідом розгляду ізраїльсько-палестинського питання у 1997–2003 рр. механізм “Єднання заради миру” втратив корисність, перетворився на “ще один майданчик для риторичних дебатів”, а пізніше не використовувався через небажання держав-членів втручатися в складні конфліктні ситуації: “коли немає волі діяти, він непридатний”. Але сам собою механізм зберігає свій потенціал, якщо буде переосмислений як інструмент підвищення ефективності діяльності ООН²⁶.

²³ Standing mandate for a General Assembly debate when a veto is cast in the Security Council. Resolution A/RES/76/262 adopted by the General Assembly on 26 April 2022 <<https://digitallibrary.un.org/record/3972149?ln=en>> (accessed: 14.01.2024).

²⁴ General Assembly Holds First-Ever Debate on Historic Veto Resolution, Adopts Texts on Infrastructure, National Reviews, Council of Europe Cooperation. Press-release of the seventy-seventh UN General Assembly session, 68th and 69th meetings. GA/12500. 26 April 2023 <<https://press.un.org/en/2023/ga12500.doc.htm>> (accessed: 14.01.2024).

²⁵ Див. докладніше: Кресін О, ‘Питання щодо характеру резолюцій Генеральної Асамблеї Організації Об’єднаних Націй у доктрині міжнародного права’ (2022) 11 Право України 128–47.

²⁶ Krasno, Das (n 6) 173, 186, 190–1.

Як зазначає М. Шарф, у зв'язку з війною в Сирії та вторгненням РФ в Україну ООН “стерла пил” із цього механізму, а його нове використання знаменує ‘зміщення влади від Ради Безпеки до Генеральної Асамблеї з потенційними широкими і довготривалими наслідками’. Зокрема, на думку автора, резолюція ГА ООН щодо Сирії відіграла роль авторизації колективних силових заходів (бомбардування літаками США, Великої Британії та Франції заводів із виробництва хімічної зброї у Сирії), які кваліфікували свої дії як гуманітарну інтервенцію у зв'язку з проголошеним у 2005 р. принципом “обов'язок захищати” (*responsibility to protect*)²⁷. Щодо ситуації з повномасштабною агресією РФ проти України і перспектив задіяння потенціалу ГА ООН М. Шарф зазначає:

Генеральна Асамблея завдяки дипломатичній практиці та рішенням Міжнародного Суду повільно накопичила повноваження діяти щодо питань, щодо яких не діє Рада Безпеки. Ці накопичені повноваження дали змогу Генеральній Асамблеї рекомендувати запровадження санкцій, створювати слідчі органи та змішані трибунали, не посилаючись на резолюцію “Єднання заради миру”²⁸.

М. Рамсден відзначає, що поза дебатами про правовий характер і обов'язковість резолюцій ГА ООН, а також про відсутність формальних переваг у резолюцій, ухвалених під час надзвичайних спеціальних сесій ГА ООН, скликаних у рамках механізму “Єднання заради миру”, ці сесії є символічними, адже вказують на шокуючі події, що вимагають невідкладної відповіді, і надають урочистого значення цій відповіді через ‘кристалізацію комплексу правових вимог співтовариства націй, що може бути використаний для підтримки майбутніх дій’, та здійснення ‘колективної юридичної інтерпретації’²⁹.

Г. Річардсон зазначає, що механізм “Єднання заради миру” слід розглядати не як одномоментно сформульований, а як частину тривалого процесу поступового набуття резолюціями ГА ООН свого сучасного значення (з подальшою перспективою розвитку) у контексті праводекларуючих намірів більшості в цьому органі, виникнення чи фіксації звичаєвого міжнародного права, формування інституційної прецедентної практики в ГА ООН – на основі розвитку тлумачення Статуту ООН. І навпаки – цей механізм не можна вважати непридатним чи невідповідним Статуту ООН на підставі нічим не обґрунтованої презумпції абсолютного характеру права вето постійних членів РБ ООН – адже саме протиправне і невідповідне Статуту ООН, намірам при його написанні й ухваленні, цілям організації тлумачення права вето привело до появи “Єднання заради миру”. З огляду

²⁷ Scharf (n 8) 1, 4, 17–21, 27. Принцип “обов'язок захищати” було проголошено у підсумковому документі Світового саміту ООН. Див.: 2005 World Summit Outcome. Resolution 60/1 adopted by the General Assembly on 16 September 2005 <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf> (accessed: 14.01.2024).

²⁸ Scharf (n 8) 28.

²⁹ Ramsden M, ‘Uniting for Peace: The Emergency Special Session on Ukraine’ (*Harvard International Law Journal Online*, 01.04.2022) <<https://journals.law.harvard.edu/ilj/2022/04/uniting-for-peace-the-emergency-special-session-on-ukraine>> (accessed: 14.01.2024).

на необхідність тимчасово замінити РБ ООН у випадку паралічу її роботи та з наявності відповідальності ГА ООН у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, повноваження ГА ООН у рамках механізму “Єднання заради миру” мають розглядатися максимально широко і з урахуванням розвитку міжнародного права, включно з рекомендацією примусових заходів. ГА ООН не можна розглядати як орган, нижчий від РБ ООН – адже саме він відображає мету ООН представляти інтереси всіх держав і всього населення світу. На думку Г. Річардсона, нині механізм “Єднання заради миру” слід сприймати вже не як щось екстраординарне, а як частину статутних повноважень ГА ООН в їх сучасній інтерпретації, включно з можливим застосуванням примусових заходів, і незалежно від санкціонування цього механізму РБ ООН чи навіть від наявності посилання на нього. У випадках нездатності РБ ООН реалізувати свою передбачену Статутом ООН основну відповідальність щодо підтримання міжнародного миру і безпеки ГА ООН набуває у цій сфері повноважень “колективної влади”, що може уповноважити держави-членів на здійснення так само колективних, примусових заходів³⁰.

В. Нанда вважає, що ‘всі положення, втілені у цій резолюції [“Єднання заради миру”] мають джерело в Статуті ООН’. І хоча питання щодо повноваження ГА ООН рекомендувати застосування військової сили є неоднозначним, можливість рекомендацій щодо використання інших заходів не піддається сумніву. Та й сама неоднозначність щодо військової сили може полягати лише в обов’язковості, а рекомендувати її колективне застосування державами-членами ГА ООН може цілком правомірно в рамках реалізації колективного самозахисту. Саме вказівка на це повноваження в резолюції “Єднання заради миру”, на думку вченого, робить цей акт і надалі актуальним, особливо в контексті реалізації принципу “обов’язок захищати”³¹.

Інші вчені пропонують більш *диференційований погляд*. Наприклад, Е. Карсвел зазначає, що цей акт

розкрив скриті повноваження Генеральної Асамблеї, що існують у межах Статуту ООН, робити рекомендації замість заблокованої Ради [Безпеки], аж до і включно з використанням сили. Водночас, він зайшов надто далеко коли приписав Асамблеї роль, що насправді узурпує основну роль Ради Безпеки у підтриманні міжнародного миру та безпеки. Коли п’ять постійних членів [РБ ООН] зрозуміли, що це потенційно обмежило їх відповідні суверенні інтереси, її [резолюцію] було піддано забуттю. Тим не менш, створена щоби відобразити конституційний баланс між основними органами ООН, ця резолюція є ефективним інструментом, спроможним подолати

³⁰ Richardson H, ‘Comment on Larry Johnson, “Uniting for Peace”’ (2014) 108 American Journal of International Law Unbound 135–40. Див. також: Kirgis F L, ‘He Got It Almost Right’ (2014) 108 American Journal of International Law Unbound 116–7; Mamlyuk B N, ‘Uniting for “Peace” in the Second Cold War: A Response to Larry Johnson’ [2014] 108 American Journal of International Law Unbound 129–34.

³¹ Nanda V P, ‘The Security Council Veto in the Context of Atrocity Crimes, Uniting for Peace and the Responsibility to Protect’ [2020] 52 (1) Case Western Reserve Journal of International Law 136, 139–40. Див. також: Ahmad N, ‘The Erosion of the Prohibition on the Use of Force in the Face of United Nations Security Council Inaction: How Can the United Nations General Assembly Maintain International Peace?’ [2002] 1 (2) Chicago Journal of International Law Online 81–98.

найгірші наслідки вето, застосованого у випадках, що вимагають міжнародної відповіді³².

Е. Карсвел наголосив, що використання надалі досвіду резолюції 1950 р. цілком актуальне, але ‘ключовим для підтримання як авторитетності, так і конституційності цього процесу є забезпечення центральної ролі Ради Безпеки, покладеної на неї Статутом’. ГА ООН не може визначати нездатність РБ ООН виконувати покладені на неї обов’язки й узурпувати функції останньої³³.

При цьому, зокрема, рекомендації ГА ООН у рамках, передбачених резолюцією 1950 р., можна розглядати як колективну самооборону. Але, як зазначає Е. Карсвел, постає питання про колізію такої рекомендації з принципом незастосування сили чи погрози силою (п. 4 ст. 2 Статуту ООН). Вирішення цієї колізії можливе лише якщо дії держав можуть кваліфікуватися як дії ООН – а отже, чи резолюції ГА ООН є рішеннями не лише органу, а й цієї організації загалом. Допоміжна статутна компетенція ГА ООН у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки була підтверджена у консультативному висновку Суду ООН *Certain Expenses* 1962 р., але межі такої компетенції визначені не були. На думку Е. Карсвела, ніщо не заважає розглядати рекомендації ГА ООН державам-членам як делегування їм своїх повноважень у цій сфері від імені ООН – за аналогією з тим, як це робить РБ ООН. Але відповідні резолюції ГА ООН ‘повинні чітко визначати ціль і обсяг застосування сили та вказувати часові рамки’, а також ухвалюватися після передання РБ ООН питання на розгляд цього органу. Як зазначає автор, через таке передання ‘Рада насправді активує допоміжну роль Асамблеї у сфері колективної безпеки, усуваючи будь-яку суперечність щодо кваліфікації ситуації як загрози миру, порушення миру чи акту агресії, які вимагають уваги ООН. Найважливіше, що звернення від Ради надає цій допоміжній ролі моральної легітимності’³⁴. Таким чином, створені на підставі цього резолюції ГА ООН ухвалюються від імені всієї організації, а здійснювані згідно з цими резолюціями державами-членами заходи не порушують принципу незастосування сили чи погрози силою.

Р. Барбер зазначає, що незалежно від суперечок щодо повної відповідності “Єднання заради миру” Статуту ООН цей механізм нині ‘служує чинною інтерпретацією Генеральною Асамблеєю своїх власних повноважень’, яку за багатьох нагод Міжнародний Суд ООН не заперечив і, навпаки, ствердив по суті. І все ж для уникнення суперечок щодо “конституційності” краще, щоби використання цього механізму передбачало звернення РБ ООН до ГА ООН або зняття питання з розгляду РБ ООН³⁵.

³² Carswell A J, ‘Unlocking the UN Security Council: The Uniting for Peace Resolution’ [2013] 18 (3) Journal of Conflict & Security Law 453, 455–6, 476, 478–9.

³³ Carswell (n 32) 453, 455–6, 476, 478–9.

³⁴ Ibid 460, 463–7.

³⁵ Barber R, *The Powers of the UN General Assembly to Prevent and Respond to Atrocity Crimes: A Guidance Document* (Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect, The University of Queensland 2021) 14, 16 <<https://www.globalr2p.org/wp-content/uploads/2021/06/2021-Report-APR2P-UNGA-Powers.pdf>> (accessed: 14.01.2024).

Але існує й *скептична позиція* щодо придатності механізму “Єднання заради миру”. Наприклад, Л. Джонсон запропонував низку висновків щодо тривалої практики його застосування. Він вважає, що зі зміною розпорядку роботи ГА ООН, зникненням тривалих перерв між звичайними сесіями зникла потреба у проведенні надзвичайних спеціальних сесій, якщо тільки немає бажання зробити політичний наголос на значенні певної ситуації. Так само зникли сумніви в тому, що ГА ООН та РБ ООН можуть розглядати одночасно одні й ті ж питання, і Міжнародний Суд ООН визнав, що ця практика не суперечить Статуту ООН. ГА ООН і до 1950 р., і після запровадження добровільні колективні заходи проти різних держав незалежно від механізму “Єднання заради миру”. І так само поза цим механізмом, спираючись на право на індивідуальну та колективну самооборону (ст. 51 Статуту ООН), ГА ООН може рекомендувати примусові чи силові заходи. Отже, зважаючи на розвиток практики тлумачення і застосування Статуту ООН, звернення до згаданого механізму, на думку автора, стало непотрібним³⁶.

До певної міри новий етап осмислення механізму “Єднання заради миру” уже розпочався у зв’язку з широкомасштабним вторгненням РФ до України та скликанням одинадцятої надзвичайної спеціальної сесії ГА ООН у 2022 р.

*Одинадцята надзвичайна спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН*³⁷. Нова стадія агресії РФ проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 р., викликала обговорення та ухвалення нових резолюцій на 11-й надзвичайній спеціальній сесії ГА ООН. Її було скликано згідно з резолюцією 2623 (2022) РБ ООН від 27 лютого 2022 р. – у зв’язку з ‘відсутністю одностайності її постійних членів на 8979 засіданні, що не дало змоги виконувати її основний обов’язок щодо підтримання міжнародного миру і безпеки’³⁸ (тут містяться елементи цитування Статуту ООН і резолюції ГА “Єднання заради миру”). Зокрема, РБ ООН передала на розгляд ГА ООН питання про рішення щодо листа від постійного представника України в ООН ще від 28 лютого 2014 р., де вимагалось розглянути питання щодо безпекової ситуації в Україні³⁹. Резолюцію підтримало 11 із 15 членів РБ ООН, проти проголосувала лише РФ, утрималися від голосування 3 країни (постійний член – Китай, а також Індія та Об’єднані Арабські Емірати)⁴⁰. Слід відзначити, що передання РБ ООН питання щодо підтримання міжнародного миру і безпеки на розгляд ГА

³⁶ Johnson L. D., “Uniting for Peace”: Does It Still Serve Any Useful Purpose? (2014) 108 American Journal of International Law 108–15.

³⁷ Дивись докладніше: Кресін О, ‘Зміст, характер, правове і політичне значення резолюцій Генеральної Асамблеї Організації Об’єднаних Націй щодо протидії агресії Російської Федерації проти України у 2014–2023 рр.’ (2023) 11 Право України 35–57.

³⁸ Security Council resolution 2623 (2022) [on convening an emergency special session of the General Assembly on Ukraine] adopted by the Security Council at its 8980th meeting, on 27 February 2022 <<https://digitallibrary.un.org/record/3958818?ln=en>> (accessed: 14.01.2024).

³⁹ Letter dated 28 February 2014 from the Permanent Representative of Ukraine Yuriy Sergeyev to the United Nations addressed to the President of the Security Council (S/2014/136) <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_136.pdf> (accessed: 14.01.2024).

⁴⁰ Security Council. 8980th meeting. Sunday, 27 February 2022. S/PV.8980 <<https://digitallibrary.un.org/record/3959142?ln=en>> (accessed: 14.01.2024).

ООН відбулося лише восьмий раз в історії ООН і перший раз за 40 років (з 1982 р.)⁴¹.

Важливо, що всі питання під час цієї сесії розглядалися за спеціальною процедурою, передбаченою в частинах 2 і 3 ст. 18 Статуту ООН, – тобто, в цьому випадку, як рішення з важливого питання – “рекомендації щодо підтримки міжнародного миру й безпеки”, а відповідно, передбачає ухвалення кваліфікованою більшістю (щонайменше двома третинами голосів представників держав, які присутні на засіданні й беруть участь у голосуванні). Під час кожного голосування ця спеціальна процедура пропонувалася головою ГА ООН і схвалювалася представниками держав-членів одностайно. Одинадцять надзвичайну сесію ГА ООН не завершено, у ній лише оголошувалися перерви, засідання відновлювалися за зверненнями груп держав і відбувалися у 2022 і 2023 рр.

У рамках цієї сесії дотепер було ухвалено шість резолюцій: “Агресія проти України” (2 березня 2022 р.), “Гуманітарні наслідки агресії проти України” (24 березня 2022 р.), “Призупинення членства РФ у Раді ООН з прав людини” (7 квітня 2022 р.), “Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту ООН” (12 жовтня 2022 р.), “Забезпечення відповідальності та репарацій за агресію проти України” (14 листопада 2022 р.), “Принципи Статуту ООН, що лежать в основі всеосяжного, справедливого і тривалого миру в Україні” (23 лютого 2023 р.). Їх аналіз ми здійснили в іншому дослідженні й не будемо приділяти цьому місце тут.

Висновки. Резолюція 1950 р. “Єднання заради миру” стала концентрованим виразом розуміння державами-членами широкої компетенції ГА ООН. Не порушуючи статутних рекомендаційних повноважень цього органу, вона створила нові механізми для їх реалізації. Насамперед це стосується алгоритму дій у випадках нездатності РБ ООН реалізувати свою основну відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, оперативності скликання сесій і спрощеного порядку підготовки питань до розгляду ГА ООН, а також не лише уповноваження, а й безпосередньої координації нею колективних дій держав-членів у цій сфері.

При цьому процедурні новації цієї резолюції, зокрема щодо проведення надзвичайних спеціальних сесій, були інкорпоровані до Регламенту ГА ООН. Крім того, механізм “Єднання заради миру” був багаторазово ініційований РБ ООН та по суті визнаний як правомірний Міжнародним Судом ООН. Тому наявність чи відсутність вказівки в актах ГА ООН на цей механізм не має жодного правового значення. Акцент у резолюціях на використанні цього механізму, зокрема при скликаннях надзвичайних спеціальних сесій ГА ООН, є більшою мірою політичним, покликаним підкреслити особливе значення питання, яке розглядається.

Тому, повторимося, на нашу думку, найважливішим матеріальним, а не процедурним, елементом механізму “Єднання заради миру”, який досі

⁴¹ Blanchfield L, Weed M C, ‘United Nations Security Council and General Assembly Responses to the Russian Invasion of Ukraine’ (*Congressional Research Service Insight*, 07.03.2022) <<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11876>> (accessed: 14.01.2024).

зберігає самостійне значення, є створення та існування протягом тривалого часу системи координації колективних примусових заходів щодо держав – порушниць міжнародного миру та безпеки. Цей елемент суттєво доповнює арсенал засобів здійснення діяльності ГА ООН у цій сфері.

Саме у зв'язку з розвитком принципів механізму “Єднання заради миру” і в ширшому контексті розуміння характеру повноважень і резолюцій ГА ООН важливе значення мають рішення та ініціативи останньої 2022–2023 рр. щодо нагляду за застосуванням права вето в РБ ООН. Держави-члени фактично проголосили, що: а) їхні інтереси представлені саме ГА ООН; б) вони через ГА ООН частково делегують захист своїх інтересів у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки РБ ООН; в) вони не втрачають своїх первинних прав у зв'язку з цим та через ГА ООН мають повноваження наглядати за рішеннями РБ ООН і, зокрема, за застосуванням права вето, оцінювати таке застосування. Очевидно, що з цього випливає й право тим чи іншим чином долати наслідки застосування права вето у випадку, коли воно виявиться необґрунтованим. Тобто повноваження і резолюції ГА ООН, зокрема й у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, опосередковано поставлено вище за відповідні повноваження і резолюції РБ ООН. На нашу думку, це, а також ідея підзвітності РБ ООН ГА ООН, відповідає цілісному розумінню Статуту ООН у сучасних умовах. І все це спирається на тривалий розвиток практики ГА ООН, зокрема, заснування нею допоміжних органів різного характеру у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки, а також на те реальне значення, якого набувають її рекомендації державам-членам щодо застосування колективних заходів превентивного і примусового характеру в цій сфері, на сприйняття державами резолюцій ГА ООН як юридично зобов'язуючих і наближених за своїм характером до міжнародних договорів.

Окремо слід зупинитися на оцінці в доктринальних працях питання про особливості резолюцій, ухвалених ГА ООН у рамках механізму “Єднання заради миру”. Важливо відзначити, що думка, присутня в політичних дебатах і представлена в позиціях окремих держав, щодо загальної невідповідності цього механізму Статуту ООН, не сприймається західними вченими. А досі присутні застереження частини авторів щодо застосування цього механізму без ініціативи з боку РБ ООН викладаються здебільшого спираючись або на загальні позаконтекстуальні нормативістські, або на політичні міркування.

Це, звичайно, не може піддати сумніву ані реальної тривалої практики ГА ООН, ані значення рішень Міжнародного Суду ООН, а натомість має сприйматися насамперед як корисні побажання. Оптимісти, критики і скептики в цьому питанні сходяться на тому, що сутністю резолюцій ГА ООН, ухвалених у рамках механізму “Єднання заради миру”, є уповноваження колективних дій держав-членів на здійснення ними колективної самооборони, а віднедавна – також індивідуальної чи колективної реалізації принципу “обов'язок захищати”. При цьому відмінності між скептичною (механізм “Єднання заради миру” не має жодної доданої вартості) та оптимістичною

(доцільність цього механізму) позиціями по суті немає, адже, як уже згадувалося, норми відповідної резолюції інтегровані у Регламент ГА ООН. Думки ж щодо поступового заміщення рішень РБ ООН резолюціями ГА ООН мають поки що аналітичний чи прогностичний, значною мірою оціночний характер, спираються на розвиток практики органів ООН, але не впливають на наявні положення Статуту цієї організації.

Комплекс резолюцій 2022–2023 рр., ухвалених на одинадцятій надзвичайній спеціальній сесії ГА ООН щодо протидії агресії РФ проти України, наслідків цієї агресії та забезпечення відповідальності за неї принципово відрізняється від попередніх за своїм характером, змістом і рівнем підтримки. Саме собою рішення РБ ООН про передання на розгляд ГА ООН питання щодо безпекової ситуації в Україні є рідкісним явищем, яке передбачає визнання з боку РБ ООН своєї нездатності виконати покладений на неї статутний обов’язок щодо підтримки міжнародного миру і безпеки. Формально така дія не означає передання РБ ООН своїх повноважень щодо ухвалення обов’язкових для держав-членів рішень у сфері підтримки міжнародного миру і безпеки. І все ж – це означає, що вирішення певного питання від імені ООН стає прерогативою іншого органу цієї організації, а саме ГА ООН. Це передбачає доволі широке розуміння рекомендаційних повноважень ГА ООН і характеру заходів, які вона рекомендує. Крім того, це принципово розширює аспекти проблеми, що можуть бути розглянуті ГА ООН. Адже поки вона обговорювалася в РБ ООН, ГА ООН не мала повноважень розглядати її по суті як загрозу міжнародному миру та безпеці чи їх порушення, мала обмежитися лише окремими її супутніми аспектами (як, наприклад, порушення прав людини або мілітаризація території).

Слід зазначити, що резолюції цієї надзвичайної сесії ГА ООН безпосередньо посилаються на механізм “Єднання заради миру”, і мають для цього всі можливі й незаперечні підстави, адже не вступають, як у 1950 р., у колізію з повноваженнями РБ ООН. ГА ООН легітимно взяла на себе вирішення питань щодо агресії РФ в Україні, хоча й за допомогою більш обмежених, ніж у РБ ООН, засобів. Серед іншого, це може передбачати: встановлення фактів та їх юридичну кваліфікацію, викриття агресора, рекомендацію державам-членам невідкладних колективних заходів, включно з санкціонуванням створення і використання колективних збройних сил від імені ООН.

Незалежно від безкінечної формальної суперечки щодо правового чи суто політичного значення резолюцій ГА ООН ніхто по суті не заперечує, що їхні положення є частиною, так би мовити, міжнародної нормативної системи, і можуть породжувати суттєві наслідки: створюють презумпцію правомірності чи неправомірності певних дій держав; створюють авторитетне (хоч і формально не нормативне), а часом і консенсуальне тлумачення актів міжнародного права, надають кваліфікацію конкретних ситуацій; уповноважують держави індивідуально та спільно вчиняти чи утриматися від вчинення певних дій, створюють підстави для координації їхніх дій; уможливають і легітимізують дії держав, які порушують інші їхніх зобов’язання в двосторонніх відносинах і в межах міжнародних організацій; створюють підстави

для ухвалення рішень іншими міжурядовими та неурядовими міжнародними організаціями. Саме ці наслідки, а не формальний статус резолюцій ГА ООН, відіграли й продовжують відігравати важливу роль у протидії російській агресії, процесах відновлення територіальної цілісності України й притягнення до відповідальності РФ та її керівництва. Механізм “Єднання заради миру” інкорпоровано до Регламенту ГА ООН, багато разів реалізовано на практиці, але звернення до нього і нині залишається символічним, а резолюціям, ухваленим у його рамках, держави продовжують надавати особливого значення – як остаточним рішенням найбільш складних і суперечливих питань від імені ООН як організації, а не її окремого органу.

REFERENCES

Bibliography

Edited books

1. Krasno J, Das M, ‘The Uniting for Peace resolution and other ways of circumventing the authority of the Security Council’ v B Cronin, I Hurd (ed), *The UN Security Council and the Politics of International Authority* (Routledge 2008).

Journal articles

2. Ahmad N, ‘The Erosion of the Prohibition on the Use of Force in the Face of United Nations Security Council Inaction: How Can the United Nations General Assembly Maintain International Peace?’ [2002] 1 (2) *Chicago Journal of International Law Online* 81–98.
3. Carswell A J, ‘Unblocking the UN Security Council: The Uniting for Peace Resolution’ [2013] 18 (3) *Journal of Conflict & Security Law* 453, 455–6, 476, 478–9.
4. Johnson L D, ‘“Uniting for Peace”: Does It Still Serve Any Useful Purpose?’ (2014) 108 *American Journal of International Law* 108–15.
5. Kirgis F L, ‘He Got It Almost Right’ (2014) 108 *American Journal of International Law Unbound* 116–7.
6. Mamlyuk B N, ‘Uniting for “Peace” in the Second Cold War: A Response to Larry Johnson’ (2014) 108 *American Journal of International Law Unbound* 129–34.
7. Nanda V P, ‘The Security Council Veto in the Context of Atrocity Crimes, Uniting for Peace and the Responsibility to Protect’ [2020] 52 (1) *Case Western Reserve Journal of International Law* 136, 139–40.
8. Peters A, ‘The War in Ukraine and the Curtailment of the Veto in the Security Council’ [2023] 5 (1) *La Revue Européenne du Droit*. 87–93.
9. Richardson H, ‘Comment on Larry Johnson, “Uniting for Peace”’ (2014) 108 *American Journal of International Law Unbound* 135–40.
10. Scharf M, ‘Power Shift: The Return of the Uniting for Peace Resolution’ (2023) 55 *Case Western Reserve Journal of International Law* 7.
11. Kresin O, ‘Zmist, kharakter, pravove i politychne znachennia rezoliutsii Heneralnoi Asamblei Orhanizatsii Ob’iednanykh Natsii shchodo protyidii ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy u 2014–2023 rr.’ (2023) 11 *Pravo Ukrainy* 35–57.
12. Kresin O, ‘Pytannia shchodo kharakteru rezoliutsii Heneralnoi Asamblei Orhanizatsii Ob’iednanykh Natsii u doktryni mizhnarodnoho prava’ (2022) 11 *Pravo Ukrainy* 128–47.
13. Kresin O, ‘Kharakter povnovazhen ta aktiv Heneralnoi Asamblei OON: statutni polozhennia ta evoliutsiia yikh tлумachennia’ (2022) 7 *Pravo Ukrainy* 112–26.
14. Renov Ye, ‘Shchodo deiakykh aspektiv diialnosti OON v konteksti pidtrymky suverenitetu ta terytorialnoi tsilisnosti Ukrainy’ (2022) 5 *Juris Europensis Scientia* 44–48.
15. Todorov I, Todorova N, ‘OON u protyidii rosiiskii ahresii v Ukraini’ [2023] 1 (30) *Heopolytika Ukrainy: istoriia i suchasnist* 32–43.

Conference paper

16. Rabinovych P, ‘Diialnist Orhanizatsii Ob’iednanykh Natsii u protydiv viiskovii ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy’ v *Konstytutsiini prava i svobody liudyny ta hromadianyna v umovakh voiennoho stanu: mat-ly nauk. seminaru* (Kovaliv M, Havrylytsiv M, Lepish N upor, LvDUVS 2022).
17. Tymchuk O, ‘Reaktsiia Heneralnoi Asamblei OON na rosiiske vtorhnennia v Ukrainu’ v *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku yurydychnoi nauky, osvity ta tekhnolohii u XXI stolitti v doslidzhenniakh molodykh uchenykh: zbirnyk materialiv dopovidei uchasnykiv vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (2023).

Websites

18. Barber R, *The Powers of the UN General Assembly to Prevent and Respond to Atrocity Crimes: A Guidance Document* (Asia Pacific Centre for the Responsibility to Protect, The University of Queensland 2021) 14, 16 <<https://www.globalr2p.org/wp-content/uploads/2021/06/2021-Report-APR2P-UNGA-Powers.pdf>> (accessed: 14.01.2024).
19. Blanchfield L, Weed M C, ‘United Nations Security Council and General Assembly Responses to the Russian Invasion of Ukraine’ (*Congressional Research Service Insight*, 07.03.2022) <<https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11876>> (accessed: 14.01.2024).
20. General Assembly Holds First-Ever Debate on Historic Veto Resolution, Adopts Texts on Infrastructure, National Reviews, Council of Europe Cooperation. Press-release of the seventy-seventh UN General Assembly session, 68th and 69th meetings. GA/12500. 26 April 2023 <<https://press.un.org/en/2023/ga12500.doc.htm>> (accessed: 14.01.2024).
21. Ramsden M, ‘Uniting for Peace: The Emergency Special Session on Ukraine’ (*Harvard International Law Journal Online*, 01.04.2022) <<https://journals.law.harvard.edu/ilj/2022/04/uniting-for-peace-the-emergency-special-session-on-ukraine>> (accessed: 14.01.2024).
22. Tomuschat C, Uniting for Peace. General Assembly resolution 377 (V). Introductory Note <<https://legal.un.org/avl/ha/ufp/ufp.html>> (accessed: 14.01.2024).

Oleksiy Kresin

LEGAL BASES FOR THE “UNITING FOR PEACE” MECHANISM
AND ITS USE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN FEDERATION’S
WAR AGAINST UKRAINE

ABSTRACT. The author analyzes comprehensively the “Uniting for Peace” mechanism, which was formulated and adopted by the UN General Assembly as a result of looking for a way out of the situation when the Security Council, as a body entrusted with the main responsibility in the field of maintaining international peace and security by the UN Charter, is unable to fulfill its duties due to the use by one of the states – permanent members of this body of its right of veto. Attention is paid to the development of this mechanism in recent years and its use for the adoption of a set of resolutions in response to the aggression of the Russian Federation against Ukraine. The author concludes that the resolution of 1950 “Uniting for Peace” became a concentrated expression of understanding by the member states of the broad competence of the UN General Assembly. Without violating the statutory advisory powers of this body, it created new mechanisms for their implementation. First of all, this concerns the efficiency of convening sessions and the simplified procedure for preparing issues for consideration by the General Assembly, as well as not only authorization, but also direct coordination by this body of collective actions of member states in the field of maintaining international peace and security. The UN General Assembly legitimately took upon itself the solution of issues related to the aggression of the Russian Federation in Ukraine, albeit with the help of more limited means than those of the Security Council. The appeal to the “Uniting for Peace” mechanism also remains symbolic, and states continue to attach special importance to the resolutions adopted within this framework – as the final solution to the most complex and controversial issues on behalf of the UN as an organization, not its individual body.

KEYWORDS: international organizations; acts of international organizations; law of international organizations; international peace and security; Russian aggression against Ukraine.